

Endemiska och hotade arter

William Hansson och Max Christensen

Vad är en endemisk art?

För att en art ska klassas som endemisk så måste den leva endast inom ett väldigt litet geografiskt område. Arten måste alltså leva på en enda väldigt liten plats. Exempel på en plats som skulle kunna göra en art endemisk om den bara levde där är en mindre ö.

Var finns det endemiska arter?

Endemiska arter finns på alla ställen som en art antingen inte kan lämna och inte lever utanför, eller ställen som har ett väldigt unikt klimat så att arten inte kan leva utanför (se bild 1).

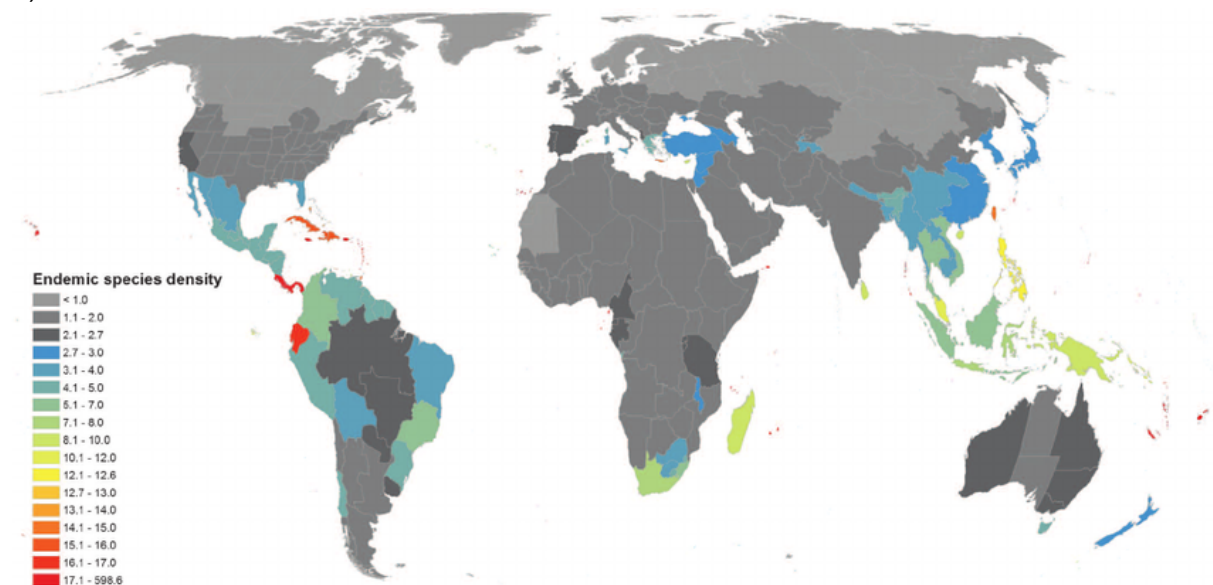

Bild 1. Densiteten av endemiska arter. Några exempel på platser med hög andel endemiska arter är Hawaii, Ecuador och Panama.

Varför finns det endemiska arter?

Endemiska arter finns eftersom en population av djur som isoleras till ett visst område inte kommer kunna lämna på länge, och sedan utvecklats genom evolution och blir till en annan art som är bättre anpassad för klimatet som den lever i. Den nybildade arten är då endemisk.

Galapagosöarna är en samling av cirka 11 relativt små öar positionerade mitt ute i stilla havet. Eftersom dessa öar ligger cirka 1000 km från fastlandet så finns det många arter där som inte kan lämna ön. Dessa arter som bara finns på ett ställe kallas för endemiska arter. De har ofta väldigt unika drag eftersom isoleringen från andra klimat än sin egen ö har gjort att evolutionen har anpassat dem till ett klimat som inte andra arter har anpassat sig till på samma vis.

Ett bra exempel på detta är Havsleguanen (*Amblyrhynchus cristatus*). När man först ser en havsleguan så verkar den inte särskilt unik jämfört med andra ödlor. Men när man lär sig att havsleguaner är den enda arten som livnär sig av havet så förstår man hur unik den har

blivit jämfört med andra ödlor. På grund av att dess tidigare matkällor inte längre var tillgängliga så fick de hitta nya matkällor genom havet. Med tiden utvecklade de flera kroppsliga funktioner för att anpassa sig till havet. De fick en mer strömlinjeformad kropp och bredare armar och ben för att kunna simma snabbare eftersom de kunde trycka undan mer vatten.

Hur vet man att en art är hotad?

En art är hotad om den håller på att dö ut. En art kan vara hotad pga att rovdjur dödar individerna så att det inte finns så många kvar eller pga klimatförändringarna som ändrar miljön som gör att arten inte längre kan överleva där. För att veta om en art är hotad kan man kolla på olika organisationers hemsidor eller kontakta dem. En organisation som håller koll på alla hotade arter är IUCN, de har en röd lista med alla djur och växter (se bild 2). På den röda listan finns inte bara de hotade utan även alla andra djur också så att man kan hålla koll på vilka som är hotade och vilka som inte är hotade och om populationen ökar eller minskar.

Röda listan: Hur hotade är olika organismer på jorden?

*Ca 100 000 arter är med på listan
28 000 är utrotningshotade*

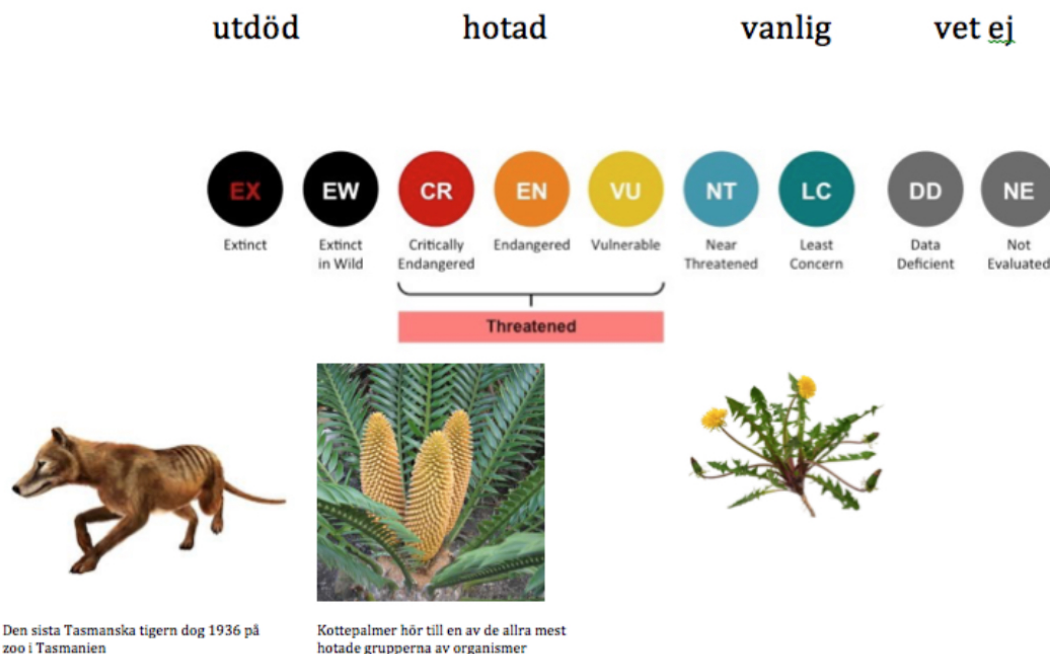

Bild 2. IUCN:s röda lista. Den tasmanska tigern är utdöd, kottepalmerna är starkt hotade och maskrosor är inte alls hotade.

Är alla endemiska arter hotade?

Endemiska arter är oftast hotade eftersom de bara lever på ett geografiskt område vilket gör att om någon sjukdom eller så drabbar det området så finns det stor risk att arten dör ut. Om området är stort och populationen är hög så är arten inte lika hotad men det finns fortfarande en risk.

Undersökning

Vi har valt ut två växter (se tabell och bild 3 och 4) från botaniska trädgårdens växthus från Mexiko och Hawaii. Vi har tagit reda på vilken hotnivå de ligger på, om de är endemiska och hur stort antal det finns av arten.

Växt	Endemisk	Hotnivå	Antal
Alula (<i>Brighamia insignis</i>)	Hawaii	Starkt hotad (CR)	0-1
Svärmors kudde (<i>Echinocactus grusonii</i>)	Mexiko	Hotad (EN)	11000

Bild 3. Svärmors kudde (*Echinocactus grusonii*)

Bild 4. Alula (*Brighamia insignis*)

Hur kan man skydda och bevara hotade arter?

Det första man kan göra är att försöka stoppa det som hotar arterna och sen försöka odla tillbaka dem. Man kan också sätta upp ett reservat där arterna kan leva utan att någon kommer åt de och kan störa. Om det är en växt kan man sätta in växten i olika botaniska trädgårdar och så bevarar de växten och ser till att arten inte dör ut. Ett exempel på en växt som nästan blev utrotad är påsköträdet (*Sophora toromiro*), bild 5. Trädet fanns från början bara på Påskön men sen tog invånarna där bort alla träden från marken så att där inte fanns ett enda träd kvar. Dock så lyckades man få bort några träd som man har odlat i ett antal botaniska trädgårdar och det har då hindrat trädet från att bli utrotade.

Bild 5. Påsköträdet (*Sophora toromiro*)